Pe urmele lui Theodor Burada

Vasile ŞOIMARU

Atunci când îmi dădusem consimţământul de a participa la conferinţă, vizitasem, în repetate rânduri, locurile populate cândva de români, pe care le vizitase anterior, cu 100-120 de ani în urmă, marele călător şi etnograf Theodor Burada: Podolia şi fosta regiune Herson, din componenţa actualei Ucraine. Se ştie că Podolia se află pe teritoriul fostei Ţări a Bolohovenilor, deci a românilor, de prin sec. XII-XIII. Regiunea Herson cândva ajungea până la malul stâng al Nistrului, iar actualmente, până la regiunea Herson mai este de parcurs încă două regiuni: Odesa şi Nikolaev.

Între timp, până la desfăşurarea lucrărilor conferinţei noastre, cunoştinţele mele despre românii din jurul României s-au completat cu numeroase informaţii noi, adunate în urma vizitării mai multor ţări europene în care de asemenea trăiesc confraţii noştri: Caucazul de Nord (ţinutul Krasnodar) din componenţa Federaţiei Ruse; regiunea Herson în actuala ei configuraţie, Crimeea, regiunile Dnepropetrovsk, Donęţk, Kirovograd, Nikolaev, Vinniţa, Hmelniţki, Ternopol, Odesa (inclusiv Basarabia istorică), Nordul Bucovinei şi cel al Basarabiei care formează în prezent zisa regiune Cernăuţi, Maramureşul istoric – toate, în prezent, făcând parte din Ucraina; localităţi româneşti din Ungaria; localităţi româneşti slavizate din Moravia cehă; Cadrilaterul şi Timocul „bulgăresc"; Timocul „sârbesc", Banatul de Sud (zis şi „Sârbesc"); localităţi populate de aromâni din Macedonia (fostă iugoslavă), Grecia, Albania, Croaţia, regiunea friulană din Nordul Italiei; în fine – Istanbulul, Constantinopolul de altă dată, unde se mai găsesc urme adânci ale istoriei românilor. Concluziile pe care doresc să le trag pentru conferinţă au la bază impresiile personale din aceste călătorii.

Toate au pornit de la simpla curiozitate, transformată, cu timpul, într-o mare pasiune şi fascinaţie pentru impresionanta extindere, istorică şi culturală, a etniei româneşti pe meridianele şi paralele bătrânului continent european. Obiectul preocupărilor noastre l-au constituit aproape exclusiv locurile de trai sedentar ale românilor, în diferite perioade ale istoriei, şi nicidecum românii împrăştiaţi de soartă, în lumea largă, mai ales în epoca unei tranziţii fără de sfârşit.

Prima constatarea pe care vreau s-o menţionez este că institutele de specialitate din România nu au cercetat niciodată anumite spaţii româneşti la care m-am referit mai sus, ca, de exemplu, cele 8 (opt) sate până astăzi locuite preponderent de români (chiar dacă ei îşi zic „moldoveni"), din ţinutul Krasnodar – sudul Rusiei. Localităţile româneşti de la est de Bug nu au mai fost cercetate de nici un specialist de la Bucureşti, după superba cercetare efectuată de echipa lui Anton Golopenţia în anii celui de al doilea război mondial. Dar nici la vest de Bug, localităţile dintre Nistru şi Bug, aflate sub administraţie ucraineană, nu au fost răsfăţate de atenţia specialiştilor bucureşteni. Nici măcar în Podolia, pământ pentru care au vărsat sânge ostaşii lui Ştefan cel Mare, nu au catadicsit să meargă în expediţii persoane învestite cu această misiune profesională şi bine investite de la contribuabilii români prin Bugetul Statului.

BDD-V2516 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:29 UTC)

Ştim cu toţii că au existat cauze obiective, dictate de interdicţiile „frăţeşti” din timpul existenţei „lagărului comunist-kominternist”. Ne întrebăm, totuşi, de ce şi după 1990 se prelungeşte aceeaşi atitudine? Ce să fie la mijloc: indiferenţa, defetismul sau poate totuşi frica de a nu supăra străinii prin simplul efort de a-ţi căuta fraţii de sânge, ramurile răsfirate ale Neamului nostru? E bine să se ştie că până în prezent, în pofida rusificării/ ucrainizării masive şi agresive a acestei populaţii româneşti, un cercetător onest şi bun patriot ar avea de cules adevărate perle ale românismului, cam vetust, arhaic, dar neperimat. Ca să nu mai spun că în aceste zone trebuie să se meargă nu numai cu microbuzul şi cu microfonul, dar şi cu ceva suveniruri din ţară, aşa cum proceda, foarte generos, marele cărturar şi patriot Anton Golopenţia, în nişte ani extrem de vitregi pentru toţi românii. Când spun „suveniruri”, nu am în vedere bani, produse alimentare ş.a. asemenea, ci CD-uri şi casete cu muzică populară, manuale, cărţi, burse pentru tinerii doritori de a învăţa în România, ba chiar pur si simplu, nişte discuţii de la om la om, de la român la român. Vreau să menţionez că, în eventualitatea că se vor face totuşi unele cercetări în aceste zone, ar fi recomandabil, ba chiar strict necesar, ca în componenţa echipelor să fie atraşi şi cunoscători de limbă rusă din rândul specialiştilor din Chişinău şi Cernăuţi. Legislaţia europeană de care se conduce şi România – membră a UE, permite acest lucru, ba chiar se acordă şi fonduri pentru cercetarea minorităţilor etnice din afara graniţelor ţării.

O altă constatare – pentru mine, adevărată descoperire, din domeniul istoriei românilor: existenţa unor paralele, a unei simetrii dintre satele româneşti de la est de Bug şi cele de la vest de Tisa? Am în vedere coincidenţa de toponimii din aceste zone: satele Pancevo, Canij, Martanoşa, Turia, Subotţi, Nadlac etc. – de la est de Bug, pe de o parte; şi oraşele Panciova, Subotiţa şi Canija, precum şi satele Martonoş, Turia din Banatul zis Sârbesc şi Nădlacul din Banatul nostru – de altă parte? Cum se explică această simpatică, impresionată simetrie de ordin toponimic? Cum se întâmplă că în localităţile de la est de Bug trăiesc până în prezent majoritar români (chiar dacă sunt deja rusificaţi / ucrainizaţi), iar în aşezările bănăţene-„tize”, omonime – actualmente trăiesc doar maghiari (Martonoş, Canija, Subotiţa), sârbi (Turia şi Panciova)?... Unde au dispărut românii de altă dată, din aceste localităţi bănăţene? Au fost deznaţionalizaţi sau poate mai curând au fost duşi cu toţii, dincolo de Bug, pe pământurile „eliberate” în sec. Al XVIII-lea, de către ţarii ruşi – de tătari, turci, karaimi ş.a. asemenea – colonizare încredinţată de ţarii ruşi generalului Horvat, de origine incertă, dar probabil totuşi maghiară? Eu unul înclin spre ultima, a doua versiune, chiar dacă încă nu am documentele de rigoare. Alte analogii istorice mă fac să cred că este vorba de similitudinea metodelor folosite de către toţi ocupanţii, din toate timpurile, în scopul epurărilor etnice, sau, mai simplu spus – a debarasării de băştinaşii care îi deranjau teribil pe noii stăpâni. Nouă, basarabenilor, ne sunt foarte bine cunoscute şi metodele acestora, şi consecinţele, nefaste pentru noi.

Vizitarea zonelor sus-numite mi-au întărit impresia, ideea că există într-adevăr un miracol românesc, pentru că în ciuda trecerii anilor, în ciuda cruzimii metodelor la care au recurs ocupanţii străini, pentru a-i dezrădăcina, în ciuda asimilării, foarte mulţi conaţionali şi-au păstrat totuşi demnitatea şi hărnicia de gospodar – pur româneşti, şi-au păstrat religia şi obiceiurile de nuntă, cumetrie, hramul bisericii satului, portul, folclorul şi, în mare măsură – chiar şi graiul, cel mai mult expus pericolelor. Din câte ştim, la Bucureşti există nişte structuri ale statului suficient finanţate pentru sprijinirea

BDD-V2516 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:29 UTC)

românilor rămaşi dincolo de frontierele politice ale Patriei. Mijloacele financiare şi alte resurse, inclusiv de ordin spiritual, ar trebui canalizate nu pentru activităţi politice suspecte, nici pentru persoane ce mimează dragoste pentru românism, ci pentru sprijinirea morală a celor în care mai pâlpâie sentimentul apartenenţei la naţiunea noastră.

O altă descoperire – sper să nu fiu numai eu impresionat de ea – legată de un fenomen pe care l-aş numi „Occidentul basarabean". Germanii, care din bunăvoinţa ţarilor ruşi au colonizat la începutul sec. Al XIX-lea mai multe pământuri în judeţele de la Marea Neagră – Ismail, Cetatea Albă, deci, din Basarabia propriu-zisă –, şi care s-au repatriat în 1940, urmare a înţelegerii dintre nazisti şi bolşevici –, au lăsat în urma lor nu numai bijuterii de sistematizare arhitectonică şi urbanistică, dar şi adevărate perle toponimice, întâlnite astăzi doar în Europa Occidentală: Paris, Leipzig, Strasbourg, Luxemburg, Marienfeld ş.a. Nimic nu a mai rămas din impresionantul nivel de cultură şi trai; la fel, în aceste localităţi conviețuiau de minune cultura germană cu cea română, pe când astăzi starea lor este de-a dreptul jalnică, din toate punctele de vedere.

Multe ar mai fi de spus, dar ne oprim aici. Numeroase din impresiile şi imaginile adunate prin aceste locuri, ar alcătui un extrem de curios jurnal de călătorie, în stilul celor scrise de Theodor Burada. În acest sens, aş vrea să-mi exprim admiraţia pentru modelul oferit de Th. Burada, ca, de altfel, şi de Anton Golopenţia, de membrii echipelor lui Dimitrie Gusti, şi încă vreo câţiva mari cercetători români – din păcate, nu prea mulţi, şi, iarăşi cu regret – cam toţi din trecut. Exemplul acestor înaintaşi nu numai că ne încântă, dar ne şi îndeamnă, ne stimulează, ne mobilizează, să facem ceva în spiritul zilei de azi, a posibilităţilor zilei de azi – poate mai complet, poate mai convingător, poate nu mai puţin impresionant. Cert este că nu ne vom opri aici, măcar şi pentru că ce mai putem face astăzi, mâine va putea fi prea târziu...

Sur les traces de voyage de T. Burada aux roumains de Podolie et du departement de Cherson

Les voyages "Sur les traces de T.Burada..." ont eu pour but la connaisance des enclaves roumaines au-dela des frontières de la Roumanie. On a "decouvert" ainsi des localitès habitès par des roumaines de 3-ème – 5-ème gènèration qui sont encore attachés aux traditions ethnographiques et folkloriques roumaines. En absence d'une instruction scolaire en langue materne et, plus encore, en absence du roumain dans la pratique de l'eglise orthodoxe de la collectivité, ceux ci n'emploient plus le roumain mais se considerent roumaines ou moldaves.
Ces renseignements pourrons être utiles aux groupes de travail penchées sur le problème.

Academia de Studii Economice, Chişinău
Republica Moldova

BDD-V2516 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:29 UTC)

BDD-V2516 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:29 UTC)